

IGA
INSTITUTT FOR GRUPPEANALYSE

Teori til utdanningsprogrammet i gruppepsykoterapi (Voksenåsen)

(gjeldende fra september 2011)

Grunnleggende trinn (1.kursår) gruppepsykoterapi

Formålet med teori-kurset er:

- Innføring i psykodynamisk gruppepsykoterapi gjennom læring om sentrale aktører og teorier frem til i dag, og om plassering av psykodynamisk gruppepsykoterapi med vekt på gruppeanalyse i relasjon til andre gruppeterapiformer.
- Innføring i grunnleggende teoretiske begreper, psykologiske mekanismer og prosesser i gruppepsykoterapi.
- Læring om terapeutiske faktorer i gruppepsykoterapi
- Læring om sentrale prinsipper i utvelgelse, sammensetting og drift av psykodynamiske terapigrupper.
- Læring om betydningen av rammevilkår, kontrakt, og håndtering og regulering av betingelsene for opprettholdelse av disse.
- Introduksjon til gruppeterapeutens oppgaver som leder og dynamisk administrator. Læring om terapeutens rolle og holdning i psykodynamisk gruppepsykoterapi.

Undervisningsform: Seminarmodell som innebærer selvstudium. Kandidatene legger etter avtale frem teori fra litteraturlisten til drøftelse i teorigruppene. Enkelte forelesninger.

Pensum:

- Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag
- Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
- Samt enkelte artikler spesifisert under hvert tema

Tema 1. delkurs: Generell introduksjon til gruppepsykoterapi/gruppeanalyse og til utdanningsprogrammet

Dag 1:

Introduksjon (forelesning) om IGA og utdanningsprogrammet (historisk, organisasjonsmessig, relasjon til andre)

På kurset gjennomgås (dag 2 og 3):

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
Kapittel 1: Groups in Today's Society og kapittel 2: History of Small-Group Theory and Practice

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag
Del 1: Den gruppeanalytiske tradisjon, s17-40 (intro Foulkes)

(Anbefalt lesning:) Lorentzen, S. (2002). Change During and After Long-term Analytic Group Psychotherapy. International Journal of Group Psychotherapy, 52(3).

Læringsmål:

- Introduksjon til gruppepsykoterapi og gruppepsykoterapiens utviklingshistorie.
- Biografisk kunnskap om S.H. Foulkes
- Innsikt i de vesentligste påvirkningskilder for etableringen av gruppeanalysen.

Tema 2. delkurs: Generell gruppeteori - gruppedynamikk

På kurset gjennomgås:

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag
Del 1: Den gruppeanalytiske tradisjon, s. 41-89, spesielt kapittelet om Foulkes andre lærebok, s.48-63 (sosialisasjon/roller/gruppeanalytiske faktorer)

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
Kapittel 4: Therapeutic Factors in Group Psychotherapy og kapittel 5: Mechanisms and Processes of Change

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag
Del 2: Storgruppedynamikk s 112-122

Læringsmål – ha kunnskap om:

- de viktigste allmenne prinsippene for gruppepsykoterapi og det spesielle ved gruppeanalyse
- terapeutiske faktorer i gruppepsykoterapi/gruppeanalyse
- noen generelle likheter/forskjeller mellom gruppepsykoterapi og individualterapi
- generelle trekk ved storgruppedynamikk og -prosess.

Tema 3. delkurs: Hvordan danne terapigrupper og velge ut pasienter

På kurset gjennomgås:

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag
Del 7: Indikasjoner for gruppeanalyse og gruppepsykoterapi.

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
Kapittel 6: Forming a Group

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press.
Kapittel 7: Patient selection og kapittel 8: Patient Preparation and the Group Agreements

Whitaker, D. (2001). Using groups to help people, second edition, Routledge. Part II: Planning, s.67-93 (kapittel 6: Necessary decisions when planning a group & kapittel 7: Examples: different groups for different populations)

Læringsmål – ha kunnskap om:

- prinsipper for utvelgelse og forberedelse av pasienter
- indikasjoner og kontraindikasjoner, hvilke grupper for hvem
- komposisjon av grupper i ulike sammenhenger

Tema 4. delkurs: Terapeutens rolle, dynamisk administrering og rammefaktorer

På kurset gjennomgås:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 9: The Role of the Group Therapist og kapittel 10: Beginning the Group

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 11: Special Leadership Issues

Maagensen, M. (1993). Det dynamiske innhold i forholdet mellom co-terapeuter. Matrix. s 35-53

Berg, E. M. (2000/01): Etablering av et terapeutisk rom. - Om rammer, lek og dynamisk administrering. Matrix 17: 4, s.377-398.

Medfølgende utdelt teori:

Informasjon om gruppeterapi. Oversatt og bearbeidet av Øyvind Urnes etter tillatelse av Roy MacKenzie 1990. Stensil med forslag til registreringsskjema.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- rammebetingelser og dynamisk administrasjon
- terapeutrollen
- co-terapi arbeid
- gruppepsykoterapeutiske intervensjoner
- oppmøtere registrering og føring av gruppejournal.

Tema 5. delkurs: Gruppen som helhet; faser og stadier

På kurset gjennomgås:

Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed.). Guilford Press. Kapittel 16: Termination in Group Psychotherapy

Karterud, S. (1999). Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi. Pax forlag Grupper utviklingsstadier s. 338-345 og 371-385

Lacoursiere, R. (1980). The Life Cycles of Groups, Human Science Press. Kapittel 1: Group and General Developmental Stages.

Brabender, V & Fallon, A. (2009). Group Development in Practice. American Psychological Association. Kapittel 5: An Illustration of a Group through Its Development

Læringsmål – ha kunnskap om:

- grupper utviklingsstadier
- hva som hemmer og fremmer grupper i deres utvikling.
- avslutningsprosesser i gruppeterapi.

Toårig videregående trinn (2. & 3.kursår)

Formålet med teori-kurset er:

- Lære grunnleggende gruppeanalytisk teori.
- Læring av sentrale gruppepsykoterapeutiske begreper
- Læring om terapeutiske faktorer i gruppeterapi og læring om terapeutiske intervensjoner.
- Innføring i modifiserte, anvendte former for gruppepsykoterapi.
- Læring om terapeutens tilnærming og forskjellige roller i psykodynamisk gruppeterapi.
- Forståelse for og håndtering av pasienter med forskjellige typer problemer.
 - Personlighetsforstyrrelser, rusproblemer, psykoselidelser.
 - Spesielle aspekter ved gruppeterapi med (barn og) ungdom.
- Forståelse av kontekstens betydning med spesiell vekt på institusjonelle rammer.
- Kunnskap om å ta i bruk forskjellige former for gruppeterapi innenfor behandlingsprogrammene på ulike institusjoner (døgn, dag og poliklinikk)
- Forståelse av storgruppeprosesser.
- Kunne reflektere over rollen som gruppeterapeut

Undervisningsform: Seminarmodell som innebærer selvstudium. Kandidatene legger etter avtale frem teori fra litteraturlisten til drøftelse i teorigruppene. Enkelte forelesninger.

Pensum:

(grunnleggende trinn forts.)

- Karterud, S. (1999). *Gruppeanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*. Pax forlag.
- Rutan, S.J., Stone, W.N. & Shay, J.J. (2007). *Psychodynamic group psychotherapy* (4th ed.). Guilford Press.

(nye tillegg)

- Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk.
- Kennard, D., Roberts, J. & Winter, D.A. (2000). *A Workbook of Group-Analytic Interventions*. Jessica Kingsley.
- Samt enkelte artikler spesifisert under hvert tema

Videregående trinn, del 1 (2. kursår)

Tema 1. delkurs: *Generell gruppeanalytisk teori*

På kurset gjennomgås:

Aagaard, S. (1994). Matrix - fænomen og begrep. Kapittel 4 i Aagaard, S et al: *Gruppeanalytisk psykoterapi*. Hans Reitzels Forlag.

Agazarian, Y.M. (1983). Theory of the invisible group applied to individual and group-as-whole interpretations. *Group*, 7(2), 27-37.

Pines, M. (1998). The Self as a Group, the Group as a Self. Kapittel 2 i Harwood & Pines: *Self Experiences in Group – Intersubjective and Self psychological Pathways to Human Understanding*. Jessica Kingsley.

Karterud, S. & Stone, W. (2003). The Group Self: A Neglected Aspect of Group Psychotherapy. *Group Analysis*, 36(1), s. 7-22.

Segalla, R. (1998). Motivational Systems and Group Object Theory: Implications for Group Therapy. Kapittel 11 i Harwood & Pines: *Self Experiences in Group – Intersubjective and Self psychological Pathways to Human Understanding*. Jessica Kingsley.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- matrixbegrepet generelt og om matrix i relasjon til prosesser i gruppen som helhet
- teorier for gruppen som helhet
- begrepet gruppeselv og fenomener som ligger til grunn for det

Tema 2. delkurs: Gruppeterapi i forskjellige settinger

På kurset gjennomgås:

Main, T.F. (1957). The Ailment. British Journal of Medical Psychology. (i norsk oversettelse "Lidelsen").

Heinskou, T & Schjødt, T. (2009). Dynamisk miljøterapi og den behandlende institusjon. Matrix, 1, 46-63.

Schjødt, T & Heinskou, T. (2007). Miljøterapi på dynamisk grunnlag. Hans Reitzel Forlag.

Kapittel 5: Hverdagen og det projektive nivået og kapittel 6: Den miljøterapeutiske samtalegruppe

Gunderson, J. G., Gratz, K. L., Neuhaus, E. C., Smith, G. W. (2009) Levels of Care in Treatment.

Kapittel 9 i Oldham, J. M., Skodol, A. E., Bender, D. S. Essentials of Personality Disorders (s.161-183).

American Psychiatric Publishing.

Karterud, S., Urnes, Ø. (2004). Short-term treatment programs for patients with personality disorders. What is the optimal composition? Nordic Journal of Psychiatry, 58, 243-249.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- prosesser knyttet til institusjonsbehandling av pasienter med sammensatte lidelser
- spesielle vilkår ved gruppeterapi i psykiatriske institusjoner, om systemets innvirkning
- viktige faktorer for et godt terapeutisk miljø, bruk av forskjellige gruppeoppsett
- å sette sammen dagbehandlingsprogram, om generelle behandlingsprinsipper

Tema 3. delkurs: Strukturerte / tematiske grupper

På kurset gjennomgås:

MacKenzie, R.K. (1991). Time-Limited Group Theory and Technique. I Alonso, A. & Swiller, H. Group Therapy and Clinical Practice. American Psychiatric Press.

Rutan, S.J. & Stone, W.N. (2007). Psychodynamic group psychotherapy (4th ed). Guilford Press.

Kapittel 15: Time-Limited Psychodynamic Groups.

Poulsen, S. (2000/01). Gruppeanalytisk og interpersonell korttidsgruppeterapi - teori og forskning, del 1 - Almene prinsipper og del 2 - Terapeutens oppgaver i gruppen. Matrix 1, 5 – 25 og 26 – 52.

Ettin, M F. (1999). Foundations and Applications of Group Psychotherapy. Jessica Kingsley.

Kapittel 9: Managing Group Process in Nonprocess Groups: Working with Structured Theme-Centered Tasks, 233 – 259.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- å sette opp forskjellige rammer og mål i gruppeterapi og om konsekvenser for teknikk
- gruppeterapeutiske rammer og teknikker ved tidsbegrensede grupper
- interpersonlig (relasjonsorientert) her og nå fokus
- temafokusering i gruppeterapi

Tema 4. delkurs: Gruppedynamiske mekanismer og prosesser I (mestringsstrategier)

På kurset gjennomgås:

Ormont, L.R. (1988). The leader's role in resolving resistances to intimacy in the group setting.

International Journal of Group Psychotherapy, 38(1): 29-45)

Feilbert-Willis, R, Kibel, H. & Wikstrom, T. (1986). Techniques for handling resistances in group psychotherapy with severely disturbed patients. Group, 10(4).

Philip J. Flores, Ph.D. (2001). Addiction as an attachment disorder: Implication for group therapy, International Journal of Group Psychotherapy, 51(1); 63-81.

Vannicelli M. (2001). Leader Dilemmas and Countertransference Considerations in Group Psychotherapy with Substance Abusers. International Journal of Group Psychotherapy 51(1); 43-62

Læringsmål – ha kunnskap om:

- psykologiske beskyttelsesstrategier og forskjellige varianter av motstandsyttringer i gruppepsykoterapi
- regulering av forsvar på individ og gruppeplan, om angst og skam
- psykologiske teorier knyttet til gruppebehandling av rusmiddelmissbruk
- håndtering av benekning og motstand mot atferdsendring i rusavhengighetsbehandling

Tema 5. delkurs: Gruppedynamiske mekanismer og prosesser II: (Overføring/ Motoverføring)

På kurset gjennomgås:

Karterud, S. (1999). *Gruppenanalyse og psykodynamisk gruppepsykoterapi*, Pax forlag. s.389- 421 (Om overføring, selvobjektoverføring, terapeutens selvobjektbehov og motoverføring)

Lyngstad, K. (1994). Rivalisering eller rekonstruksjon – om søskenrelasjoner i gruppeterapi. Foredrag på 2.Nordiske Gruppeterapeutiske Symposium.

Ormont, L.R. (1970). The use of objective countertransference to resolve group resistances. *Group Process*.

Weber, R.L. & Gans, J.S. (2003). The group therapist's shame: A much undiscussed topic. *International Journal of Group Psychotherapy*, 55(4):395-416

Nitsun, M. (1996). *The Anti-Group. Destructive forces in the group and their creative potential*. Routledge. Kapittel 5: Determinants of the anti-group - regression, survival anxiety, failures of communication, projective identification, envy.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- overføring i grupper i relasjon til terapeut (vertikal overføring)
- overføring i grupper mellom medlemmer i gruppa (horisontal overføring)
- overføring i grupper relatert til gruppen som helhet
- motoverføring i grupper og håndtering av dette
- anti gruppefenomener

Videregående trinn, del 2 (3.kursår)

Tema 6. delkurs: Gruppedynamiske mekanismer og prosesser III: (personlighetsforstyrrelser)

Forventes lest:

Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk. Kapittel 4: Tilknytning mentalisering og selvutvikling, kapittel 5: Følelser og emosjoner, kapittel 14: Psykodynamiske og kognitive teorier om personlighetsforstyrrelser, og kapittel 15: Det biopsykososiale grunnlaget for personlighetspatologi – en oppsummering og integrering.

På kurset gjennomgås:

Piper, W. E., Ogrodniczuk, J. S. (2009). *Group Treatment*. Kapittel 13 i Oldham, J. M., Skodol, A. E., Bender, D. S. *Essentials of Personality Disorders* (s.253-266). American Psychiatric Publishing.

Karterud, S., Wilberg, T., Urnes, Ø. (2010). *Personlighetspsykiatri*. Gyldendal Akademisk. Kapittel 51: Gruppepsykoterapi, kapittel 52: dagavdelingsbehandling og sammensatte polikliniske tilbud, og kapittel 53: Kombinert gruppe- og individualterapi.

Allen, J.G., Fonagy, P., Bateman, A.W. (2008). *Mentalizing in Clinical Practice*. American Psychiatric Publishing, Inc. Kapittel 6: Mentalizing interventions.

Bateman, A., Fonagy, P. *Mentaliseringsbasert terapi av borderline personlighetsforstyrrelse. En praktisk veileder*. Arneberg forlag 2007. Kapittel 10: Mentalisering og gruppeterapi.

Læringsmål – ha kunnskap om:

- utvikling og forståelse av alvorlige personlighetsforstyrrelser
- gruppepsykoterapi og kombinert individual- og gruppepsykoterapi av personlighetsforstyrrelser
- mentalisering, pretend modus, psykisk ekvivalens og teleologisk modus
- mentaliseringssammenbrudd, umentalisert affekt og fremmede affekttilstander (fremmed selv)
- mentaliseringsbasert behandling av alvorlige personlighetsforstyrrelser

Tema 7. delkurs: Identitetsutvikling/-forstyrrelser, kultur, migrasjon

På kurset gjennomgås:

Rachman, A.W.M. (1989). Identity Group Psychotherapy with Adolescents – A Reformulation. I boken Cramer-Azima, F.J. & Richmond, L.H. red. Adolescent Group Psychotherapy. AGPA Monograph Series.

Evans, J. (1998). Work Groups or an Adventure Playground? Kapittel 11 i Evans, J. Active Analytic Group Therapy for Adolescents. International Library of Group Analysis.

Evans, J. (1998). Limit-Setting or Classroom Control Guidance and Management Kapittel 12 i Evans, J. Active Analytic Group Therapy for Adolescents. International Library of Group Analysis.

Rohr, E. (2002). Lost shadows – Migrants, Refugees and social Class; A Group-Analytic Challenge. Group Analysis, 35 (3), s. 424-436

Bledin, K. (2003). Migration, Identity and Group Analysis. Group Analysis, 36 (1) s. 97-110

Læringsmål ha kunnskap om:

- hvordan grupper egner seg som sted til utforskning av egen og andres identitet
- betydning av lek i psykoterapi
- betydningen av å sette grenser, holde rammer og stå for struktur
- identitet og tilhørighet ved migrasjon
- kulturelle, sosiale, ubevisste faktorer i gruppepsykoterapi

Tema 8. delkurs: Rollen som gruppeterapeut.

På kurset gjennomgås:

Nerdrum, P. (1998). Empati og psykoterapi. Tidsskrift for Norsk Psykologforening, 35, 631-641.

Stone, W.N. (2001). The role of the therapist's affect in the detection of emphatic failures, misunderstandings, and injury. Group, 25(1/2): 3-13

Main, T.F. (1966). Kunnskap, læring og mangel på tenkning. (norske oversettelsen av et foredrag)

Læringsmål – ha kunnskap om:

- empatiens grunnleggende betydning i psykoterapi
- betydningen av terapeutens følelsesmessige reaksjoner
- blinde flekker, hvordan se det en er blind for.
- betydningen av å reflektere over rollen som gruppeterapeut, og av å opprettholde en undersøkende holdning ("culture of enquiry")

Tema 9. delkurs: Gruppedynamiske/gruppeanalytiske intervensjoner

På kurset gjennomgås:

Kennard D., Roberts J. & Winter D.A. (2000). A Workbook of Group-Analytic Interventions. Jessica Kingsley. *Teoridel:* Kapittel 1: Interventions, kapittel 11: Intervening to establish and maintain a therapeutic environment, kapittel 12: Interpretation. Why, for whom, and when? og kapittel 13 Conclusions.

Kennard D., Roberts J. & Winter D.A. (2000). A Workbook of Group-Analytic Interventions. Jessica Kingsley. *Eksempler:* Kapittel 4 (Situasjon 2 "turntaking"), kapittel 5 (Situasjon 3 "potential drop-out") og kapittel 7 (Situasjon 5 "invitation to a party").

Læringsmål – ha kunnskap om:

- hva intervensjoner er
- grunnleggende intervensjonsformer
- hvordan intervensjoner kan etablere og opprettholde en terapeutisk gruppekultur

Tema 10. delkurs: Samfunn og storgruppedynamikk og prosesser.

På kurset gjennomgås:

Turquet, P. (1975). Threats to Identity in the Large Group. I svensk oversettelse *kapittel 4 - Den stora gruppen* i Jern, S et.al (1984). Grupperelationer, en antologi om förhållandena mellan individ, grupp och organisation. Natur och Kultur.

Volkan, V.D.(2001). Transgenerational Transmissions and Chosen Traumas: an Aspect of Large-Group Identity. *Group Analysis*, 34 (1), s. 79-97

Hopper E. (2003). The Social Unconscious in Clinical Work. Kapittel 6 i Hopper, E. *The Social Unkoncious. Selected Papers*. Jessica Kingsley.

Island, T.K. (2003). The large group and leadership challenges in a group analytic training community. I: Schneider, S. & Weinberg, H.(red): *The Large Group Re-Visited*. Jessica Kingsley Publishers. (I norsk oversettelse).

Læringsmål – ha kunnskap om:

- storgruppedynamikk og storgruppeprosesser
- storgruppens effekt på identitetsopplevelse
- storgruppemekanismer i samfunnet som helhet
- det sosiale ubevisste
- storgruppen som del av et utdanningsfellesskap